

Τό Πάσχα εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα κατά τόν 4ον αἰώνα (Χρυσόστομος Παπαδόπουλος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν (+))

[Ορθοδοξία και Ορθοπραξία](#) / [Θεολογία και Ζωή](#) / [Ορθόδοξη πίστη](#)

Nummer 16.

Osterfontag in Jerusalem: Der griechische Patriarch mit seinem Klerus auf dem Wege nach der Grabeskirche.

Phot. v. Reichenow.

Seite 691.

Ἀρχαιοτάτη ὑπῆρχεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἑορτή ἡ Ἐπιφάνεια καλουμένη ἢ τὰ Ἐπιφάνια, Θεοφάνεια ἢ τὰ Θεοφάνια, ὑποδηλοῦσα οὐ μόνον τήν κατά σάρκα γέννησιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀλλά καί τήν ἐν τῷ Ἰορδάνῃ φανέρωσιν αὐτοῦ ὡς Θεοῦ (1), τούτου δ' ἕνεκα συνεωρτάζοντο αἱ δύο ἑορταί, ἡ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως καί ἡ τῶν Θεοφανείων, καί μόλις ἀπό τοῦ τέλους τοῦ Δ' αἰῶνος ἐπῆλθεν ὁ χωρισμός τῶν ἑορτῶν.

Ostersonntag in Jerusalem: Der griechische Patriarch mit seinem Klerus auf dem Wege nach der Grabeskirche.

901901. Steffortan.

Ἐν Ἱεροσολύμοις ἐπεβραδύνθη ὁ χωρισμός οὗτος, ὡς καταφαίνεται ἐκ τῆς κατὰ τὸν στ' αἰῶνα εἰδήσεως Κοσμά τοῦ Ἰνδικοπλεύστου λέγοντος ὅτι «οἱ Ἱεροσολυμίται... ταῖς Ἐπιφανείαις ποιοῦσι τὴν γένναν» (2), ὄντως δέ σ.355 «Καίτοι γέ οὐπω δέκατον ἔστιν ἔτος καθ' ὃν χρόνον ἔγραφεν ἡ Συλβία, ἐν Ἱεροσολύμοις συνεωρτάζετο ἔτι ἡ ἑορτὴ τῶν Χριστουγέννων μετὰ τῆς Ἐπιφανείας τοῦ Κυρίου τῆ 6 Ἰανουαρίου, πρώτην δέ φοράν ἀπὸ τῆς ἀνευρέσεως τοῦ χειρογράφου αὐτῆς ἐγνώσθη ἡ εἶδησις, ὅτι ἐπὶ 8 ἡμέρας ἐπανηγυρίζετο ἡ ἑορτὴ αὕτη ὡς καὶ ἡ τοῦ Πάσχα καὶ ἡ τῆς Πεντηκοστῆς (3). Ἐτελεῖτο δέ ἡ πανήγυρις αὐτῆς ἐν Βηθλεέμ, ὅπου κατὰ τὴν νύκτα ἐν τῷ Σπηλαίῳ τῆς γεννήσεως ἐτέλει ὁ Ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων, ἐπειδὴ ἡ Βηθλεέμ λίαν μεταγενεστέρως εἶχεν ἴδιον ἐπίσκοπον (4), τὴν λειτουργίαν. Συγχρόνως ὅμως ἐπανηγυρίζετο ἡ ἑορτὴ καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς προσκυνήμασι, κατὰ τὰς τρεῖς πρώτας ἡμέρας ἐν τῷ Γολγοθᾶ, τὴν τετάρτην ἡμέραν ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν, τὴν πέμπτην ἐν Βηθανίᾳ, τὴν ἕκτην ἐν Σιών, τὴν ἑβδόμην ἐν τῷ Ναῶ τῆς Ἀναστάσεως καὶ τὴν ὀγδόην ἐν τῷ τοῦ Σταυροῦ, συνέρρει δέ κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας ἄπειρον πλῆθος ἐκ τῶν περίξ εἰς Ἱερουσαλήμ διὰ τὰς πανηγύρεις τῶν ὀκτώ ἡμερῶν. Κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτῶν οἱ μοναχοὶ τῆς Βηθλεέμ ἀδιαλείπτως ἐλιτάνευον ἐν τῷ Ναῶ αὐτῆς καὶ ἐτέλουν τὰς καθωρισμένας τελετὰς ἐν τῷ ἱερῷ Σπηλαίῳ (5).

Μετά τήν ἄνωτέρω ἑορτήν, ἐν Ἱεροσολύμοις ἐωρτάζετο τῇ 14ῃ Φεβρουαρίου ἢ τῆς Ὑπαπαντῆς ἑορτή, ἣτις ἦτο κατ' ἀρχάς ἐπιτόπιος Ἱεροσολυμιτική ἑορτή, ἐπεκράτησε δ' ἐν μέν τῇ Δύσει τελευτοῦντος τοῦ ε' ἐν δέ τῇ Ἀνατολῇ ἀρχομένου τοῦ στ' αἰῶνος (6). Κατ' αὐτήν ἐν τῷ Ναῶ τῆς Ἀναστάσεως οἱ πρεσβύτεροι καί ὁ Ἐπίσκοπος ἠρμήνευον τό Εὐαγγέλιον τῆς ἡμέρας, ἐτέλουν δέ τήν θείαν λειτουργίαν μετά Ἐκκλησιαστικῆς τάξεως ὁμοίας πρός τήν τοῦ ἁγίου Πάσχα, ἣτις ἦν ὅλως ἐξαιρετικῶς πανηγυρική ὡς καί σήμερον.

Αὕτη βεβαίως ἦτο ἡ μεγίστη τῶν ἑορτῶν, ἀλλά προηγεῖτο αὐτῆς ἡ νηστεία τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, ἣτις ἐν διαρκείᾳ ὀκτώ ἐβδομάδων ἐτελεῖτο ἐν Ἱεροσολύμοις μόνον ἐπί 41 ἡμέρας, διότι ἀπηγορεύετο ἡ νηστεία κατὰ Σάββατον καί Κυριακὴν πλήν τοῦ Μ. Σαββάτου, οὕτως ὥστε ἐπί δύο ἡμέρας καθ' ἐκάστην ἐβδομάδα διεκόπτετο ἡ νηστεία (7). Τακτικὴ νηστεία ἦτο κυρίως τό τρώγειν ἅπαξ τῆς ἡμέρας μόνον, ἀλλ' ὑπῆρχε μεγάλη ποικιλία ἐν τῇ τηρήσει αὐτῆς, διότι οἱ «ἀποτακτίται» ἰδίως ἐτήρουν αὐστηροτάτην νηστείαν, τινές μὲν ἔτρωγον ἀνά δύο ἢ ἀνά τρεῖς ἡμέρας, ἄλλοι δέ ἅπαξ τῆς ἐβδομάδος. Οὗτοι ἦσαν οἱ λεγόμενοι «ἐβδομαδάριοι» οἵτινες ἔτρωγον κατὰ Σάββατον, μετά τήν κοινωνίαν τῶν ἀχράντων μυστηρίων καί κατὰ Κυριακὴν. Οὗτ' ἐπηνοῦντο οἱ ὑπερβολικῶς νηστεύοντες, σημειοῖ ἡ Συλβία, οὗτ' ἐπέγοντο οἱ ὀλίγον νηστεύοντες, διότι ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ καθήκοντος τῆς νηστείας ἐξηρτᾶτο ἐκ τῆς πνευματικῆς καί ἠθικῆς καταστάσεως ἐκάστου.

Αἱ ἀκολουθίαι τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς διεξήγοντο ὡς ἐξῆς: Κατὰ τήν Κυριακὴν ἐτελεῖτο ἡ συνήθης μεταμεσονύκτιος καί πρωϊνὴ τελετή, ἣν ἐπηκολούθει λειτουργία, οὐχὶ ἐν τῇ Ἀναστάσει, ἀλλ' ἐν τῷ Γολγοθᾶ. Τὰς καθημερινὰς, πλήν τῆς 6ης καί 9ης ἐκκλησιαστικῆς ὥρας προσετίθετο καί ἡ 3ῃ ὥρα, δὲ τῆς ἐβδομάδος, κατὰ τήν Τετάρτην καί τήν Παρασκευήν, ἡ 9ῃ ὥρα (περὶ τήν 3ῃν μ.μ.) ἐτελεῖτο ἐν Σιών, διότι ἄλλως τε συνήθως ἡ ὥρα αὕτη ἐτελεῖτο ἐκεῖ καί κατὰ τὸν λοιπὸν χρόνον, οὐχὶ δέ μόνον κατὰ τήν Μ. Τεσσαρακοστήν, ἐκτός ἐάν κατὰ Τετάρτην καί Παρασκευὴν συνέπιπεν ἑορτὴ μάρτυρος τινός. Κατὰ τήν Μ. Τεσσαρακοστήν τό κήρυγμα τοῦ θείου λόγου ὑπὸ τῶν πρεσβυτέρων καί τοῦ Ἐπισκόπου ἐγένετο καί κατὰ τήν Τετάρτην καί Παρασκευὴν ἐν τῇ Σιών. Μετά δέ τήν ἐκεῖ τελουμένην 9ῃν ὥραν, ἐν ψαλμωδίαις συνόδευεν ὁ λαὸς τὸν Ἐπίσκοπον εἰς τὸν Ναὸν τῆς Ἀναστάσεως, ἔνθα ἐτελεῖτο ἑσπερινὴ Ἀκολουθία, μεθ' ἣν ἅπαξ τῆς ἐβδομάδος, ἦτοι κατὰ Παρασκευήν, ἐπηκολούθει ἀγρυπνία, τήν πρωΐαν δέ τοῦ Σαββάτου ἐπεσπεύδετο ἡ λειτουργία ἵνα κοινωνῶσιν οἱ «ἐβδομαδάριοι».

Κατὰ τήν Παρασκευὴν τῆς 7ης ἐβδομάδος τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς ἡ ἀγρυπνία ἐτελεῖτο ἐν Σιών, ἔνθα τήν πρωΐαν τοῦ Σαββάτου ἐγένετο καί ἡ λειτουργία, μεθ' ἣν ὁ Ἀρχιδιάκονος εἰδοποιεῖ τὸν λαόν ἵνα ᾖ ἕτοιμος κατὰ τήν 7ῃν ὥραν πρός

μετάβασιν εἰς Βηθανίαν. Ἐκεῖ ἐγκαίρως ἤδη συναθροίζοντο οἱ μοναχοί, οἵτινες ὑπεδέχοντο καταφθάνοντα ἐν πομπῇ τόν Ἐπίσκοπον, ἐν τῷ πρώτῳ ναῷ τῆς Βηθανίας, ἔνθα ἡ ἀδελφή τοῦ Λαζάρου προϋπήνησε τόν Κύριον, ἐκεῖ ἐψάλλετο ψαλμός τις καί ἔν ἀντίφωνον, ἀνεγιγνώσκετο τό σχετικόν μέρος ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου, μεθ' ὃ ψάλλοντες μετέβαινον εἰς τό μνημεῖον τοῦ Λαζάρου. Ἄπειρον πλῆθος κατάκλυζε τούς περίξ λόφους. Μετά τήν καθωρισμένην τελετήν εἰς τῶν πρεσβυτέρων, ἐφ' ὑψηλοῦ ἰστάμενος τόπου, ἀνεγίνωσκεν ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου τά κατά τήν ὑπό τοῦ Κυρίου καί τῶν μαθητῶν αὐτοῦ τέλεσιν τοῦ Πάσχα, ὕστερον δ' ἐν πομπῇ πάντες ἐπέστρεφον εἰς τόν Ναόν τῆς Ἀναστάσεως, ἔνθα ἐτελεῖτο ἡ συνήθης ἑσπερινή ἀκολουθία. Τήν ἐπομένην ἡμέραν, μετά τήν ἐν τῷ Ναῷ τῆς Ἀναστάσεως λειτουργίαν, εἰδοποιεῖ τόν λαόν ὁ Ἀρχιδιάκονος, ὅτι ἐν διαρκείᾳ τῆς ὅλης Μ. Ἑβδομάδος, καθ' ἑκάστην περί ὥραν 9ην, θά ἐγίνετο ἡ Σύναξις ἐν τῷ Μαρτυρίῳ, ἀλλ' ὅτι τήν ἡμέραν ἐκείνην περί ὥραν 7ην (ἦτοι τήν 1 μ.μ.) θά μετέβαινον εἰς τό ὄρος τῶν Ἐλαιῶν. Ὅντως δέ κατά τήν ὠρισμένην ταύτην ὥραν κατέφθανε καί ὁ Ἐπίσκοπος εἰς τόν ναόν τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν, ἐψάλλοντο ἄσματα καί ἀντίφωνα, ἀνεγιγνώσκοντο τά σχετικά μέρη ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου, μεθ' ὃ ἀνήρχοντο πάντες εἰς τό Ἐμβώμιον, μετά δέ τὰς ἐκεῖ ψαλμωδίας καί εὐχὰς περί ὥραν 11 (ἦτοι 5 μ.μ.) ἀνεγιγνώσκοντο τό Εὐαγγέλιον περί τῆς θριαμβευτικῆς Εἰσόδου τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τήν ἁγίαν Πόλιν.

Τότε ἀπό τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν πρός τήν Ἱερουσαλήμ ἐξελίσσετο μοναδική καί ὅλως ἀπερίγραπτος πομπή. Μετά βαίῶν καί κλάδων ἐν χερσὶ προηγεῖτο ὁ λαός, καί μάλιστα ἄπειρος πληθὺς παιδίων καί αὐτῶν ἔτι τῶν ἀνηλίκων κρατουμένων ὑπό τῶν μητέρων αὐτῶν, ἐπηκολούθη ὁ Ἐπίσκοπος καθήμενος ἐπὶ πώλου ὄνου καί περικυκλούμενος ὑπό τῶν πρεσβυτέρων• ἡ θριαμβευτικὴ πορεία ἐξηγγέλετο διὰ τῶν χαρμοσύνων, μάλιστα τῶν παιδικῶν ἐπιφωνήσεων ὡσαννά ἐν τοῖς ὑψίστοις, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου, ὡσαννά ἐν τοῖς ὑψίστοις.

Λίαν βραδέως περιερχομένη ἡ πομπή τήν Ἱερουσαλήμ κατέληγε πρό τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως, εἰς ὃν εἰσήρχετο μετά τοῦ λαοῦ ὁ Ἐπίσκοπος πρός τέλεσιν τῆς συνήθους ἑσπερινῆς ἀκολουθίας (8). Οὕτως ἐτελεῖτο ἐν Ἱερουσαλύμοις ἡ ἀνάμνησις ἐνός τῶν ἐπεισοδίων τοῦ ἐπιγείου βίου τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, μετά τρεῖς περίπου αἰῶνας ἀπὸ τῆς τελέσεως αὐτοῦ ἐν τῇ πραγματικότητι. Ἡ πραγματικότης αὕτη ζῶσα ἀνεπαρίστατο διὰ τοιούτων τελετῶν ἐν τοῖς αὐτοῖς ἁγίοις τόποις, ἐν οἷς ἔζων εἰσέτι καί ζῶσιν αἱ ἀναμνήσεις τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου, Ὅταν δέ ὁ μέγας κατηχητῆς τῆς ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων, ὁ ἅγιος Κύριλλος, εἶχεν ἀνάγκην ἀπτῶν ἀποδείξεων περί τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἠδύνατο νά στρέψη ἀπλῶς τά βλέμματα τῶν κατηχουμένων πρός τούς περίξ ἁγίους τόπους καί νά δείξη αὐτοῖς ζῶσας μαρτυρίας. «Τό ξύλον τό ἅγιον τοῦ Σταυροῦ μαρτυρεῖ, ἔλεγεν αὐτοῖς ... ὁ φοῖνιξ ὁ ἐπὶ τῆς φάραγγος μαρτυρεῖ τά βαΐα παρασχὼν τοῖς παισὶ τοῖς

τότε εύφημοῦσι• τό Γεσθημανῆ μαρτυρεῖ τόν Ἰούδαν μονονουχί δεικνύον ἔτι τοῖς νοοῦσιν• ὁ Γολγοθάς ὁ ἅγιος οὗτος ὁ ὑπαρανεστηκός μαρτυρεῖ φαινόμενος• τό μνημα τῆς ἀγιότητος μαρτυρεῖ καί ὁ λίθος ὁ μέχρι σήμερον κείμενος» (9). Ἐσώζοντο λοιπόν ζῶντα μνημεῖα τοῦ ἐπιγείου βίου τοῦ Κυρίου ἡμῶν ἐν Ἱεροσολύμοις, ἐντός καί ἐκτός αὐτῆς, ἐκάστη γωνία καί ἕκαστος τόπος συνεδέετο πρὸς τινὰ ἱεράν παράδοσιν καί ἀνάμνησιν, μονονουχί αὐτῆ ἢ φωνῆ τοῦ θεανθρώπου ἀντήχει εἰσέτι ἐν Ἱεροσολύμοις ἔνθα ἀνόθευτος ἐσώζετο ἡ διδασκαλία αὐτοῦ. Διό καί ὅταν ποτε διημφισβητήθη ἡ γνησιότης καί ἀλήθεια αὐτῆς, μετὰ δικαίας ἀπορίας ὁ ἅγιος Θεοδόσιος ἔγραψε πρὸς τόν Αὐτοκράτορα Ἀναστάσιον «Πῶς οὖν μετὰ πεντακόσια καί περαιτέρω τῆς τοῦ Χριστοῦ παρουσίας ἔτη Ἱεροσολυμίται πίστιν μανθάνομεν;» (10) ἐκφραστικώτατα παραδηλῶν τὴν ὑπέροχον ἐν τῷ χριστιανικῷ κόσμῳ θέσιν τῆς Μητρὸς τῶν Ἐκκλησιῶν.

Συνωδὰ τούτοις καί αἱ ἄλλαι μὲν τελεταὶ ἀλλῶν ἰδιαίτατα αἱ τῆς Μ. Ἑβδομάδος ἦσαν συνεχῆς ἐπιτόπιος πανήγυρις, ἥτις οὐδόλως περιορίζετο μόνον εἰς τὰ συγκινητικὰ ἱερά ἄσματα καί εὐαγγελικὰ ἀναγνώσματα, ἀλλῶν ἦτο πραγματικόν προσκύνημα καί ἐπίσκεψις τῶν ἐντός καί ἐκτός τῆς Ἱερουσαλήμ ἀγίων τόπων, ἱστορικὴ ἐπὶ τόπου ἀναπαράστασις τῶν παθημάτων καί τῆς ἀναστάσεως τοῦ Σωτῆρος. Οὕτω δέ κατὰ τὴν Μ. Δευτέραν ἐτελεῖτο ἐν τῷ Ναῶ τῆς Ἀναστάσεως ὅ,τι ἐτελεῖτο συνήθως κατὰ τό λοιπόν τοῦ χρόνου διάστημα μετὰ τὴν πρώτην ἀλεκτροφωνίαν μέχρι πρωΐας, ἡ τρίτη καί ἔκτη ὥρα ὁμοίως ὡς καί κατὰ τὰς λοιπὰς ἡμέρας τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, τῇ 9 ὅμως ὥρα συνηθοῦντο ἐν τῷ Γολγοθᾶ ἔνθα ἔψαλλον καί ἀνεγίνωσκον εὐχὰς μέχρι τῆς 1 ὥρας τῆς νυκτός τελοῦντες ἅμα καί τὴν ἐσπερινὴν ἀκολουθίαν. Ἐν ψαλμοῖς καί ὕμνοις συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν πιστῶν μετέβαινεν ὁ Ἐπίσκοπος ἐκ τοῦ Γολγοθᾶ εἰς τὴν Ἀνάστασιν• ἀναγινώσκων δ' ἐκεῖ μετὰ τὰ ἱερά τροπάρια διαφόρους εὐχὰς ηὐλόγει καί ἀπέλυε τόν λαόν. Κατὰ τὴν Μ. Τρίτην, μετὰ τὴν λῆξιν τῆς νυκτερινῆς ταύτης τελετῆς, ὁ Ἐπίσκοπος συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν πιστῶν μετέβαινεν εἰς τό ὄρος τῶν Ἐλαιῶν, ἐκεῖ δ' ἐν τῷ σπηλαίῳ ἐν ᾧ ἀνεστρέφετο συνήθως μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ὁ Κύριος καί ἐδίδασκεν αὐτούς, ἀνεγίνωσκεν ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίου τό σχετικόν μέρος μετὰ τῶν λόγων τοῦ Σωτῆρος πρὸς τοὺς μαθητὰς «Γρηγορεῖτε καί προσεύχεσθε ἵνα μὴ ἐμπέσητε εἰς πειρασμόν», ἀπήγγελεν εὐχὴν καί εὐλογῶν τόν λαόν ἀπέλυεν αὐτόν, ἀργὰ δέ τὴν νύκτα ἐπέστρεφον πάντες εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ.

Τὴν Μ. Τετάρτην, μετὰ τὴν λῆξιν τῆς ἐσπερινῆς ἀκολουθίας ἐν τῷ Γολγοθᾶ, μετέβαινον εἰς τὴν Ἀνάστασιν, εἰσῆρχετο ὁ Ἐπίσκοπος εἰς τό ἅγιον Σπήλαιον, εἷς δέ τῶν πρεσβυτέρων πρὸ τῶν καγγέλλων ἱστάμενος ἀνεγίνωσκε τὴν Εὐαγγελικὴν ἀφήγησιν περὶ τῆς προδοσίας τοῦ Ἰούδα, προκαλοῦσης τὰ δάκρυα καί τοὺς στόνους τοῦ παρισταμένου λαοῦ (qui locus at ubi lectus fuerit, tantus rugitus et

mugitus est totius populi, ut nullus sit qui moveri non possit in lacrimis).

Τὴν Μ. Πέμπτην, πλήν τῶν συνήθων τελετῶν, περί ὥραν 8ην συνηθορίζετο ὁ λαός ἐν τῷ Γολγοθᾶ, ἔνθα, κατὰ πάσαν πιθανότητα, ἐτελεῖτο λειτουργία ὡς καὶ ἐν τῷ Σταυρῷ, περί ὥραν δέ 1ην τῆς νυκτός κατὰ προειδοποίησιν τοῦ Ἀρχιδιακόνου ὑμνοῦντες πάντες ἐξήρχοντο εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν, μετὰ δέ τὰ σχετικὰ ἐκ τῶν Εὐαγγελίων ἀναγνώσματα καὶ διάφορα ἄσματα περί τὸ μεσονύκτιον ἀνήρχοντο εἰς τὴν κορυφήν τοῦ ὄρους εἰς τὸ Ἐμβώμιον ὁπόθεν ἀντήχουν τὰ διάφορα ἱερά ἄσματα τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ. Ἄμα τῇ πρώτῃ ἀλεκτροφωνία κατήρχοντο εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ ὄρους ὅπου πάλιν ἄλλα ἱερά ἀνεμέλποντο ἄσματα καὶ εὐχαὶ ἀπηγγέλοντο, ἀνεγινώσκετο δὲ ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου ἢ ἐν τῷ κήπῳ τῆς Γεθσημανῆς προσευχῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν.

Λίαν βραδέως ἤρχοντο ὕστερον εἰς τὸν τόπον ἔνθα συνελήφθη ὁ Κύριος ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν καὶ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ ὄχλου, ἀνεγινώσκετο δὲ ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου ἢ ἀφήγησις τῆς συλλήψεως καὶ ἀπαγωγῆς τοῦ θεανθρώπου, προκαλούσης τὰ δάκρυα, τοὺς στόνους καὶ τὰς κραυγὰς τοῦ ὄχλου, ἀντηχοῦσας μέχρις Ἱεροσολύμων, ἅπασα δέ ἡ πομπὴ ἐκείνη, μετὰ φανῶν καὶ λαμπάδων εἰσῆρχετο εἰς τὴν Ἁγίαν Πόλιν καὶ μετὰ λιτανείαν, ἀνά τὴν ὅλην πόλιν μετέβαινεν εἰς τὸν Ναόν τοῦ Σταυροῦ, ἔνθα μέχρις πρωΐας ἐτελεῖτο ἀγρυπνία παρόντων πάντων τῶν πιστῶν, καὶ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, καὶ γερόντων καὶ νέων.

Περί τὴν πρωΐαν ἤδη ἀνεγινώσκετο ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου ἢ πρώτη ἀνάκρισις τοῦ Κυρίου ὑπὸ τοῦ Πιλάτου, ὁ δὲ Ἐπίσκοπος ὠμίλει πρὸς τὸν λαόν ζωηρῶς ἐξεικονίζων διὰ τοῦ λόγου αὐτοῦ τὰ πάθη τοῦ Σωτῆρος.

Ἐν τῇ κατ' ἐξοχὴν δέ ἡμέρᾳ τῶν παθῶν, ὁ λαός λίαν πρωΐ μετέβαινεν εἰς τὴν Σιών καὶ κατησπάζετο τὸ ἀποσωζόμενον ἐκεῖ τεμάχιον τοῦ κίονος, ἐν ᾧ προσδεθεὶς ἐμαστιγώθη ὁ Κύριος. Κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐτίθετο ἐν τῷ Γολγοθᾶ ἡ ἔδρα τοῦ Ἐπισκόπου καὶ πρὸ αὐτῆς τράπεζα, εἰς ἣν ἐν ἀργυρᾷ θήκῃ (11) ἐκομίζετο τὸ τίμιον τοῦ Σταυροῦ ξύλον, ὅπερ κρατούμενον ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου καὶ περιφρουρούμενον ὑπὸ τῶν διακόνων προσήρχετο καὶ ἠσπάζετο ὁ λαός, ὡς καὶ ἄλλα τινα ἱερά ἀντικείμενα τῆς Ἰουδαϊκῆς ἀρχαιότητος, ἅτινα φαίνεται ὅτι ὁ Μ. Κωνσταντῖνος ἐκ Ρώμης, ἔνθα ἠύρισκοντο ἀπαχθέντα ὑπὸ τοῦ Τίτου, ἀπέστειλεν εἰς τὸν Ναόν τῆς Ἀναστάσεως. Τὴν τελετὴν ταύτην, καθ' ἣν ἐν μεταγενεστέρᾳ ἐποχῇ ἐψάλλετο τρισάγιος ὕμνος, ἐπηκολούθει μετάβασις εἰς τὸν Ναόν τοῦ Σταυροῦ, ἐνθ' ἀπὸ μεσημβρίας μέχρι τῆς 3ης ὥρας ἀνεγινώσκοντο ἐκ τῶν Γραφῶν πάντα τ' ἀναφερόμενα εἰς τὰ πάθη τοῦ Σωτῆρος, διακοπτομένης τῆς ἀναγνώσεως ὑπ' ἀναλόγων εὐχῶν. Κατὰ τὴν τρίτην ὥραν ἀνεγινώσκοντο ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου τὰ κατὰ τὰς τελευταίας ἀγωνιώδεις στιγμὰς τοῦ Σωτῆρος ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, μετὰ δέ τὴν ὠρισμένην εὐχὴν μετέβαινον εἰς τὸν Γολγοθᾶν, ἔνθα τὰ

τεταγμένα ἐψάλλοντο ἄσματα καί εὐχαί ἀνεφέροντο πρὸς τόν Θεόν, ὕστερον δέ ἦρχοντο εἰς τήν Ἀνάστασιν, ἐνθ' ἀνεγινώσκετο ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου ἢ παρά τοῦ Πιλάτου αἴτησις τοῦ σώματος τοῦ Ἰησοῦ πρὸς ἐναπόθεσιν αὐτοῦ ἐν τῷ κενῷ μνημείῳ. Καθ' ὅλην τήν νύκτα τῆς Μ. Παρασκευῆς πρὸς τό Μ.Σάββατον ἐτελεῖτο διηνεκῆς ἀγρυπνία, ὑπό τῶν μοναχῶν ἰδίως καί τοῦ λοιποῦ κλήρου, κατὰ δέ τήν ἡμέρα τοῦ Μ. Σαββάτου, τῆ τρίτῃ καί ἕκτῃ ὥρᾳ, ἐτελοῦντο ὅσα καί κατὰ τάς λοιπὰς ἡμέρας τῆς Μ. Ἑβδομάδος, μόνον ἡ ἐνάτη ὥρα εἶχε τι τό ἐξαιρετικόν, διότι κατ' αὐτήν οἱ νεόφυτοι χριστιανοί, ἐνδεδυμένοι τήν λευκήν αὐτῶν στολήν, συνοδεύοντες τόν Ἐπίσκοπον ἦρχοντο εἰς τήν Ἀνάστασιν, ἀπηγγέλετο ὑπέρ αὐτῶν πρὸς Θεόν εὐχή, ἐκεῖθεν μετέβαινον εἰς τόν Γολγοθᾶν, ἔνθα ἦτο συνηθρισμένον τό πολύ πλῆθος καί ἔνθα ἐτελεῖτο ἡ Λειτουργία. Ἐκεῖθεν δέ κατερχόμενοι πάντες εἰς τόν ἅγιον Τάφον ἠκροῶντο ἐκ τοῦ Εὐαγγελικοῦ ἀναγνώσματος περί τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Σωτῆρος, ἐτέλει δέ ὁ Ἐπίσκοπος τήν λειτουργίαν καί ἀπέλυε τόν λαόν λίαν ταχέως, ἵνα μή ἐπιπλέον καταπονήσῃ αὐτόν μετά τοσαύτας ἀγρυπνίας καί τελετὰς τῆς ὅλης μεγάλης ἐκείνης ἑβδομάδος.

Εὐνόητον μεθ' ὁποίας χαρᾶς καί πομπῆς ἐτελεῖτο ἡ «ἐορτή ἐορτῶν καί πανήγυρις πανηγύρεων», τό Πάσχα, εἰς ὃ ἀφιεροῦντο ὄλαι αἱ ἐφεξῆς ἡμέραι καί ἐτελοῦντο αἱ αὐταί τελεταί εἰς τήν Ἀνάστασιν, εἰς τόν Σταυρόν, εἰς τό ὄρος τῶν Ἐλαιῶν, εἰς τήν Βηθλεέμ, εἰς τήν Βηθανίαν, οἷαι καί κατὰ τήν ὀγδοάδα τῶν ἡμερῶν τῆς Ἐπιφανείας ἢ τῶν Χριστουγένων. Καθ' ἐκάστην ἐν διαρκείᾳ τῆς ὀγδοάδος τῶν ἡμερῶν τοῦ Πάσχα ὑπῆρχε συνήθεια, μετά τό γεῦμα, ν' ἀναβαίνει ὁ Ἐπίσκοπος συνοδευόμενος ὑπό τῶν νεοφύτων καί μεγάλου μέρους τοῦ λαοῦ καί τῶν μοναχῶν εἰς τό ὄρος τῶν Ἐλαιῶν, ὁπόθεν μετά λαμπαδηφορίας καί ψαλμῶν κατήρχετο εἰς τήν Ἀνάστασιν. Τοιαύτη πομπή ἐγένετο καί εἰς τήν Σιών κατὰ τήν πρώτην ἡμέραν τοῦ Πάσχα, ἀνεγινώσκετο δέ τό Εὐαγγέλιον τῆς πρώτης ἐμφανίσεως τοῦ ἀναστάντος Σωτῆρος τοῖς μαθηταῖς, ἐψάλλοντο τά προσήκοντα ἱερά ἄσματα καί ἀπηγγέλοντο εὐχαί ὑπέρ τῶν κατηχουμένων καί πιστῶν. Μεγαλυτέρα πομπή ἐγένετο πρὸς τό ὄρος τῶν Ἐλαιῶν καί ἐκεῖθεν πρὸς τήν Ἀνάστασιν κατὰ τήν ὀγδόην ἀπό τοῦ Πάσχα ἡμέραν, ἔφθανον δέ κατὰ τήν ὥραν τοῦ ἑσπερινοῦ εἰς τήν Ἀνάστασιν, μετά τήν τέλεσιν τοῦ ὁποίου λιτανεύοντες συνόδευον πάντες τόν Ἐπίσκοπον εἰς τήν Σιών, ἐνθ' ἀνεγινώσκετο τό Εὐαγγέλιον τῆς νέας ἐμφανίσεως τοῦ Σωτῆρος τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ καί τῆς ψηλαφήσεως αὐτοῦ ὑπό τοῦ Θωμᾶ.

Ἀπό τοῦ Πάσχα μέχρι τῆς Πεντηκοστῆς οὐδεὶς ἐνήστευεν ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις, μάλιστα οὐδέ κατὰ τὴν τετάρτην καὶ παρασκευὴν, καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ἀποτακτῆται δὲν ἐνήστευον καθ' ἃς ἡμέρας ἐτελεῖτο λειτουργία ἐν Σιών, τὰς λοιπὰς δὲ ἡμέρας, τὰς μὲν καθημερινὰς ἐν τῇ Ἀναστάσει τὰς δ' ἑορτὰς ἐν τῷ Γολγοθᾶ διὰ τὴν λειτουργίαν τῶν κατηχουμένων, διὰ δὲ τὴν λειτουργίαν τῶν Πιστῶν ἐν τῇ Ἀναστάσει.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Νικηφόρου Καλογερά, Χριστιανικὴ Ἀρχαιολογία σελ. 188 σ. ἐξ. Duchesne ἐνθ' ἄν. p. 247 Cabrol ἐνθ' ἄν. p. 71 ἐξῆς.
2. Κοσμᾶ Ἰνδικοπλεύστου Χριστιανικὴ Τοπογραφία βιβλ. ε' Migne τόμ. 88 σ. 197. Εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἀντιοχείας μόλις περὶ τὸ 376 εἰσήχθη ἐκ τῆς Δύσεως ἡ ἰδιαιτέρα ἑορτὴ τῆς τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως, πρβλ. Ἰωάννου Χρυσοστόμου ὁμιλία εἰς τὴν γενέθλιον ἡμέραν τοῦ Σωτῆρος... Migne τ. 49 (ταῦτα ἔλεγεν περὶ τὸ 386) ἐξ οὗ δήλη καὶ γνώριμος ἡμῖν αὕτη ἡ ἡμέρα γεγένηται, ἀλλ' ὅμως ὡς ἄνωθεν καὶ πρό πολλῶν ἤδη ἡμῖν παραδοθεῖσα ἐτῶν ὄντως ἦνθησε... παρά μὲν τοῖς τὴν ἐσπέραν οἰκοῦσι ἄνωθεν γνωριζομένη, πρὸς ἡμᾶς δὲ κομισθεῖσα νῦν καὶ οὐ πρό πολλῶν ἐτῶν ἀθρόον ἀνέδραμε...) Πρβλ. Νικηφόρου Καλογερά ἐνθ' ἄν. σελ. 195 ἐξῆς.
3. Pomialowsky ἐνθ' ἄν. σ. 248.
4. Le Quien, Oriens christianus 1 III p. 642, 3.
5. Ἡ Συλβία δὲν μνημονεύει τῆς πρό τῶν Χριστουγέννων νηστείας, περὶ ἧς ἔπιθι Ν. Καλογερά ἐνθ' ἄν. σελ. 218.
6. Cabrol ἐνθ' ἄν. p. 78 Ν. Καλογερά σ. 208.
7. Περὶ τῆς νηστείας ἔπιθι Ν. Καλογερά ἐνθ' ἄν. σ. 150 Duchesne ἐνθ' ἄν. p. 230.
8. Ἡ ἑορτὴ αὕτη τῶν Βαΐων ἐπιτόπιος οὔσα ἱεροσολυμικὴ ἑορτὴ εἰσήχθη εἰς τὰς λοιπὰς ἐκκλησίας τῆς τε Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως κατὰ τὸν ζ'. καὶ η'. αἰῶνα Cabrol ἐνθ' ἄν. p. 95. Duchesne ἐνθ' ἄν. p. 237.
9. Κατήχησις ι'. 19.
10. Usener, der Heilige Theodosios S. 56, 57.
11. Ὁ Τίμιος Σταυρὸς ἐφυλάσσετο ἐν «χρυσῷ γλωσσοκόμῳ», λέγεται ἐν τῷ βίῳ

τοῦ ἁγίου Πορφυρίου ἐνθ' ἅν. σ. 12.

Πηγή: agiazoni.gr